

1932-10-04

OPHAVSMAND/NØGLEPERSON

Joakim Skovgaard

FAKTA

Dokumenttype:
Note

Arkivplacering:
Mappe 101 nr. 4a-g

DOKUMENTINDHOLD

Kladde til artikel om kirketårne, evt. samme som mappe 101 nr. 2. Afventer transskription.

TRANSSKRIFTION

Afventer transskription.

I.

SKOVGAARD-MUSEET
Mappe 101 Nr. YA

Fra Hanscher. I 1874 skulde jeg til Viborg for at arbejde under Th. C. Lund på det store træloft i domkirken. Jeg rejste for første gang til Aarhus. Dengang var indsejlingen endnu skønnere end nu, husene var lavere, mere gammeldags, så Domkirken dominerede anderledes, istedenfor de mindre huse ved havnen breder sig nu de store parkluse med skulpturer, det er vel betagmere, men ikke nok så smukt. I 1875 boede jeg i sommerferien hos Møller Weis i Aarhus, det var vist dengang man belovde sig på at sætte højt spire på domkirkenstøtten, istedenfor den højlemlig det var. Det havde vel oprindeligt været højt spire, hvem ved, i hvert fald måtte man, at højt spire hørte til Stilen. Jeg gledede mig kærligt til det høje spire, jo højere, jo bedre. — Om jeg straks smides om det, da jeg fik det færdige spire at se, husker jeg ikke, men i all-fald efterhånden opdagede jeg til min sorg, at det høje spire tog magten fra tårnet, som før havde virket så veldigt. Nu søger blot det højere op mod spidsen, og over tårnet, det virker ikke med samme kraft som før. Det at øjeblikkelig højere op, når det gælder om at over tårnets masse, det har jeg lært grundigt, da jeg malte Kristus i Dødsriget. Kristus sk. betragtes mistede så betydeligt sin kraft, storhed, tyngde, når jeg gav højere rum over ham; jo mere jeg sankede rammen ned over figuren, jo mere voksede den, fyldte ud. En ven bemærkede engang, at der trængtes til luft over Kristus; han vidste ikke, hvad det betød, at rammen ligger så lavt over figuren. Kristus skal fylde, virke som et mægtigt, fast tårn der står midt i de oprørte bølger, derfor den rette linie ved langs legemets fremvendte kontur. Jeg ved godt, at her kan kritikerne tage fat, men linien måtte beholdes, enten jeg så mægtede at gøre den naturlig, eller ej. Det samme gælder de blødt strakte arme. Jeg tog mere muskulatur med, var det som om Kristus ikke kunde bære sine egne arme, og det var dog figurens opgave at drage og løfte hele menneskeheden. Jeg brugte gang på gang model, og Th. Parlipson kom i sin interesse med en anatomisk og forklarede mig hvorledes det skulde være, jeg kunde ikke bruge hans hjælp. Jeg måtte

gå efter min arkitektoniske følelse, enten jeg så magtede løsningen eller ej. Den var vigtigere end alle mistaler. Men så jeg andre svagheder ved billedet, og kunde ønske kræfter til at gøre det færdigt, men jeg var nok for gammel.

Der er så bekendt mange kirketårne med høje spir, hvor spirnets høje netop virker dejligt, står i rette for hold til det hele, vi har også eksempelvis porttårnet ved Frederiksborg slot med det ganske dejlige spir af helt anden art, det er vist og trykkes ikke tårnet, fordi dette ikke gør fordring på højde, det høje spir.

Spirerne på Roskilde domkirke er så lille, så de tager ikke magten fra tårnene, men de forkom mig rigtigst tynde, da jeg kom fra Staden og så på dem med nye øjne. Den dag gode nok. Senere kom jeg til Viborg, og en aften var så mod voldgangen, tegnede domkirken sig mørk mod den lysende himmel.

Der hvor tårnens murmasse gennembrødes af søjlepartierne, var vortonegen let, ja svag, men øverst under hatten, hvor muren var hul, viste den sig stærk. En af mine hjælpere yttrede, at tårnene var for tunge i hovederne, der kunde være tilføjet, og for lille i benene, for der hvor tårnene skiller sig fra kirke-^{massen} massen, og skal stå på egne ben, der gjorde gennembrudningerne dem svage.

Og det er dog meningen med tårne, at de skal stå godt. Men denne svaghed ved Viborgtårnene er oprindelig? Hvor jeg har studeret tårne, har jeg særlig lagt mærke til afslutningen for oven, derover mindre til det sted, hvor de forlaster kirke-^{massen} massen. I Lund synes det, som domkirkeens tårne oprindelig har haft åbninger med søjler imellem i stager over hinanden, ligesom Viborgtårnene, men tårnene er meget svævere end der, og der er en indre fuld-^{mund-}mund-

keerne, som øger kraften. Jeg gætter på, at nedste søjlestage har været fuld mure, prydet med halv-søjler, man tvivlens op efter? jo højere op, jo mindre ved vi, men rekonstruktionen har fundet det rette? det kirken efterhånden er blevet til (inden rekonstruktionen i forrige århundrede), med de fulde tårne med den korte afslutning for oven, og de mange store takkede strålsøjler langs

III

SKOVGAARD-MUSEET
Mappe 101 Nr. 4c

Kirken, var af en så ^{mæssig} sluttet og vægtyl virkning, så den nuværende rekonstruerede kirke, trods sin stilrenhed, efter min mening ikke kan stå sig ved siden af den af de veksellende tider formede gamle bøsse. De nuværende tårne synes for høje, og står ikke nær så faste og bredskuldrede. Hvor burde man være varsomme med at fjerne tårnernes tilføjelser, hvor de har tilført kirkerne værdier, som det er skæbnesvangert at fjerne, selv om man tror at kende den oprindelige form. I Stokken en valde der var i den samlede murværk, og dengang trønst kirken mellem datidens små købstædshuse, som en høne over sine små kyllinger. Man er bleven forsigtig, ja meget forsigtig, end da man begynte på rekonstruktionen. Jeg fortæller godt, at når en bygning er falskfærdig så kribler det, flingrene strøet frem drage den i sin gamle skindhud, men hvor tåler det ikke bløst en skuffelse. Vantid er så man rekonstruerer så vi kan vandtekligt ^{og} det bliver den skal vi dog være os ad. De Røde domkirke skulde restaureres, mente Thorvald B. indstille, at intet skulde den ~~for~~ Løvs tilbage til sin oprindelige skikkelse. Car man burde nøjes med at erstatte svage mursten og friske, altså kunne jeg ud, hvad der ikke kunde, og udvide med nyt. Godt det var blevet så, godt at kirken ikke blev rekonstrueret til det oprindelige. Men kan man udlyse holde en bygning ud blot et udvide den, hvor tiden gnave den? ja, ved det ikke, god man kunde det og gjorde det. Underligt som korset nu er ud, det viser som var det mindre, end da jeg så kirken i sin herlighed i sin restaureringen. Er det fordi at nu er stemme alle nye og gamle ens, med undtagelse af de steder, hvor større ~~stene~~ af anden art ~~er~~ steder på dens gamle plads. På J. Roeds maleri af kirkens ydre, ser man det nye farvespil i murstenene, korset virkede ganske ophøjet større den gang, kirken vist også, det er som om nybygningen vist var mindre end gamle bygninge. Fra bangaarden i Helsingborg syntes ^{vi} ~~vi~~ ^{at} ~~at~~ ^{den} ~~den~~ ^{større} i sin gamle skikkelse. Og disse domkirkes indre, hvor var det godt i gamle dage, det kan også ses på Roeds maleri. Engang viste Prof. H. Storch mig et fotografi af korset på V. H. og domkirke, som det så ud inden rekonstruktionen, uden søjleomgangen. Man gik trede: Det er smukt uden omgangen, hvor kan det være, det var meget slankere i sin gamle skikkelse. (Se billedet) ^{bladet}

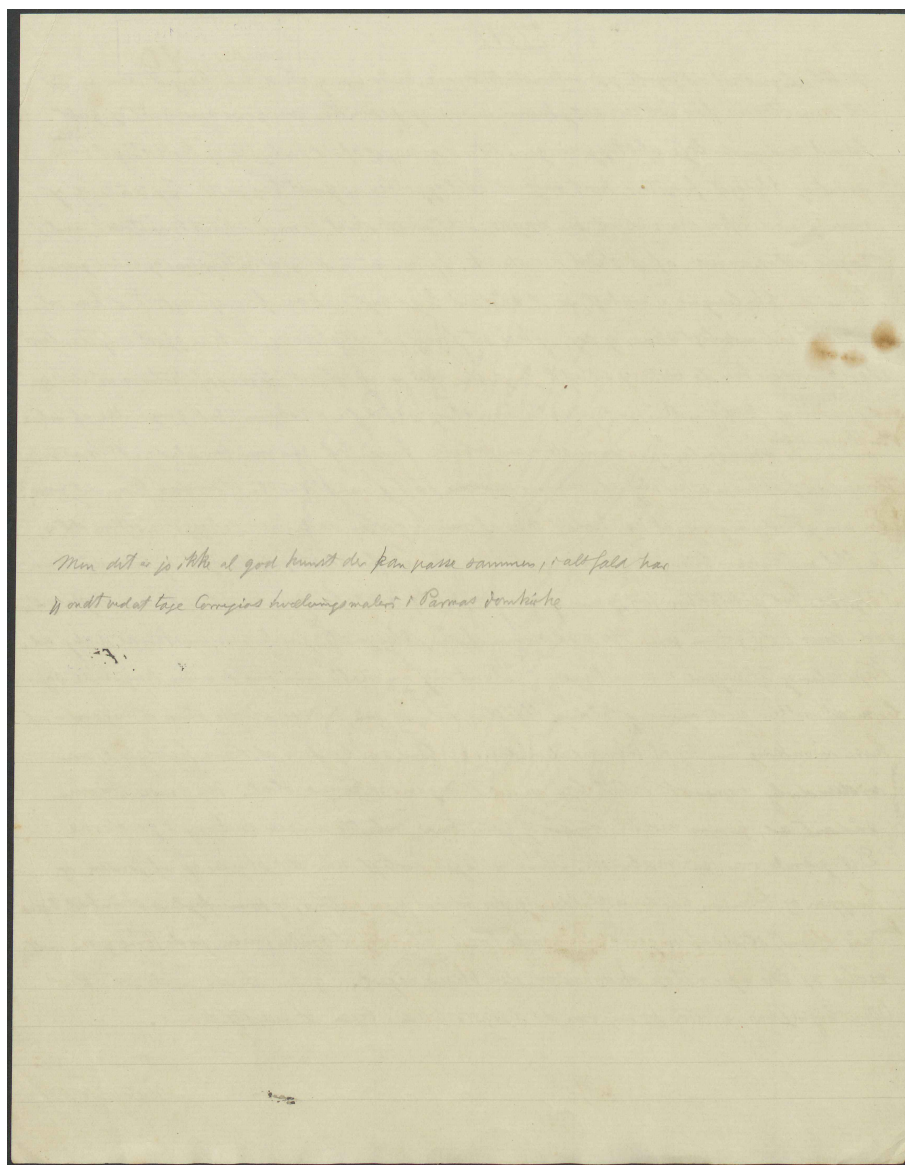
SKOVGAARD-MUSEET
Mappe 101 Nr. 40

III her til

Naturens guds vil det pinte på konstruktionerne, når vi og vind har hængt dem en tid
så men stenene for lidt betydelig heds søns, og gransten overgros med græs og gult-
lav i vidunderlige afsløjninger, det er dog meget af det hvide, og kobbetaget ^{igår} bliver
grønt og blytast forresten, hørt sagt et idelæggelsen er godt begyndt. Gif mig mere og
mere give den franske mand ret, som sagde: intet er så skønt, som et skønt kunstværk, ind-
taget med ruiner af et skønt kunstværk: Gif her set en del græske templer, og vilke gerne,
hvad det ikke længere er muligt, se at sådant lege med, i al sin farvesmagt. Det har vel
været et vidunderligt skue, og dog, jeg har set for mig på efterlysning, der har gjort mig tvivl-
de. Hvorfor kan de sikkert set ud? Engiviler efter en rigtig efterlysning af Parthenon, så vil det
ved i marmorer i fuld størrelse, gjort i Ambracia, her, et, og udeninde, ved samme sted, pengeslæde af selve
Parthenon: sin
marmorerede skulpturer og i samme størrelsesforhold. Angen af dem var bemalset. Rekonstruk-
tionens så forfærdige, kadelig ud, ruinerne med sin patina var størsted. Hvorfor kan det være?
En anden engang, at har holdt ikke af minst, de mindede om ødelæggelse. Men det er
jæ blot en tankens betragtning, ikke sjæle. Der behøves et liv til at opdage sjæle, og man når kun
et stykke. For en betydelig for mig mere og mere kan hullet mærket af tiden, som det så kan i nogle røde
røde mure i det grønne græs. Hvor så ruinerne af den påbegyndte gamle marmorkirke dybt ud,
Kapsel og til hængne marmorkvadere la' omkring den stille ruin med de søde, forjæmte søj-
ler, midt mellem græs og mangfoldige blomster, vidt opse små jordbær, slatte steer og bærreder af
huse omkring, med tog til tørring ud af vinduerne, børn som bryde i al denne fredelighed, en
vidunderlig romensk østl lise og ad Kongens Skønne slot. Nu runder Rom
sådan ud, graver ned til bunden og lave små friluftsmuseer omkring i gaderne.
Det gamle var så malerisk. Hvor en ligest herligt, når det stogde op af jorden, og
knoppen og blomsten, når den udfaldt sig, der behøves ingen patina, og somme tider skønhed i sig,
når støvet slides af vingerne. De gamle træer taler dog at synke i ruin, ja de tørre grøne mellem
et flax af liv, også mellem skønheden, der bliver rigere. Og den skulde gamle ørn i Bunk
Pans tog "Dronne" står for mig som det dybtste billede i bogen, et magtfuldt drama.
Lidst med så den af de fide unge kvæde i deres kraft, hvor kan det dog
øge skønheden, gøre billedet rigere.

**KILDER TIL
DANSK
KUNSTHISTORIE**

NY CARLSBERGFONDET

Men det er jo, ikke et godt kunst du kan passe sammen, i alt fald her
i ødt videt tisse Compiers husligningsmaleri i Parmas domkirke

V
fra Valdemarernes stortid, fra middelelderen)

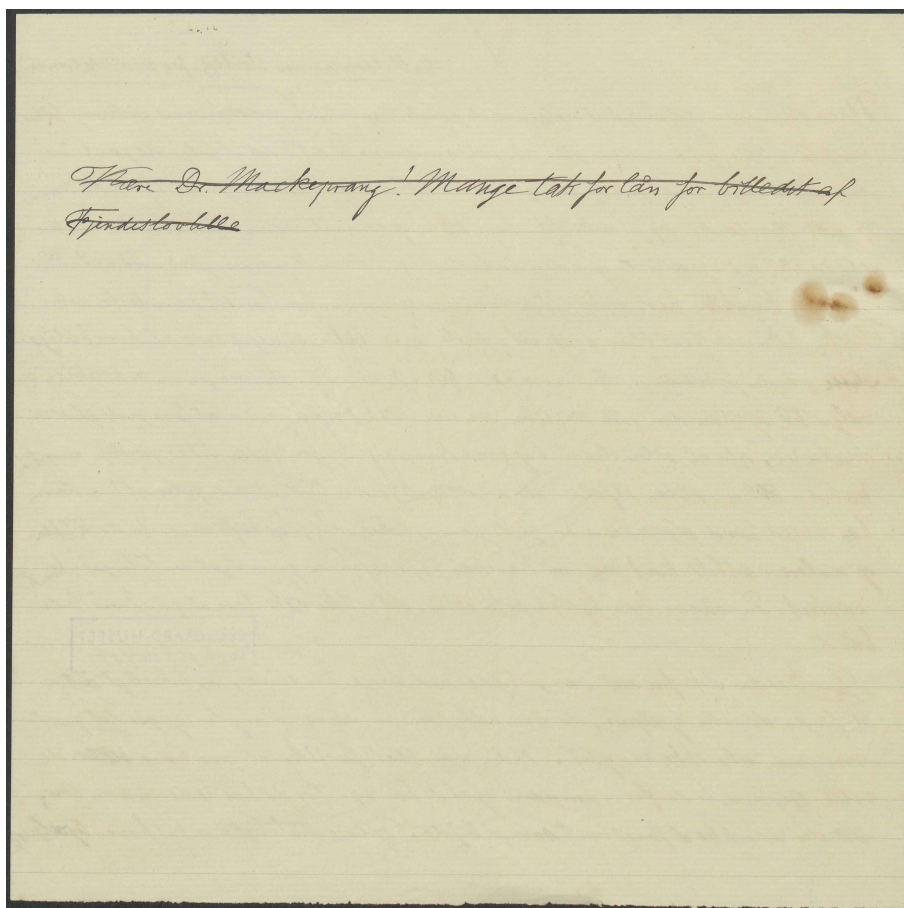
Naomtunder er det svært at sætterne de gamle bygninger, maskinerens virksomhed, mesters arbejde, og håndarbejde står ikke godt sammen. Er det bedst at følge det gamle saa nær som muligt, eller at gøre op det nye, hvis man har noget? Ja det er ja det er det det kommer an på. Men tænke sig en arkitekt, som til en gammel renaissance kirke ønsker glasmalerier i vinduerne, og i den anledning beder en kunstner gøre udkast til disse i karakter med nogle stilige renaissance vinduer, han har set i en udenlandsk kirke. Om resultatet bliver godt, vil i første linie ikke så meget bero på hvor herlige disse gamle forbitte er, eller hvor nøje de bliver kopierede i stil, men på om arkitekten vælger til hjælpere den rette kunstner, den der ved det forstær, evner at lave gode glasmalerier, selv om stilen bliver i høj grad kunstnerens egen, eller rettere, utvetylig dog. Enhed i stil er i sådan tilfælde ikke det vigtigste, det er livet, at man føler, at kunstneren har vidst hvad glasmaleri er, følt opgaven brænde i sig, og haft sans for arkitektens og malerens i det hele, kort sagt, om han har haft de evner og den lyst der betinger kunstværket. En sådan kan hjælpe arkitekten, det er ikke nok, bare at gå i hans ledende bånd.

Jeg kender det fra mit samarbejde med unge kunstnere, hvor hurtigt det er at finde de rette hjælpere, de som udfylder ens egne mangler, og gør det godt, som man selv ikke magter. Når man blot forstår at give dem deres rette opgaver indenfor rammen, og at de har øjnene for det hos lederen som svar, så der udvikles et frugtbart samarbejde. Og hvor utæleligt er det at have hjælpere

SKOVGAARD-MUSEET
Mappe 10/ Nr. 9 E

KILDER TIL
DANSK
KUNSTHISTORIE

NY CARLSBERGFONDET

VI

SKOVGAARD-MUSEET
Mappe 101 Nr. 4F

som i Lutter beundring for den forandre blot siger at efterligne ham, og viser ham hans egne svagheder endnu tydeligere. Men den kritisk kan man jo ogsaa drage sig til nytte. At fordeklarligt ^{le} rigtigst er den Stevns' søg i Dai Viborg domkirke »Tristelsen paa Bjergene» skulde maales om, prøvde jeg en ombytning, og lod Stevns male Christus, medens jeg selv forsvante mig med Djævelen; det skulde jeg ikke have gjort, første udgave af billedet, hvor han havde malet fristeren og jeg Christus, var bedre. Jeg lod ham ogsaa forfølge sig med »brudeparret», paa billedet med den store indbyrdelse, men måtte opgive det, da jeg ikke kunde nøjes med at bryde sa' ud, som en stærkkelig helvæmmel bone. Men hvor kunde Stevns dog stråle ud i de røde opgaver, hans »Hedsotige bevinde», er en perle i værket, ikke at tale om Eva, som føres ind i Paradis. Hun er sandelig søgen jævn bevinde, him er den sundeste, blomstrende, lykkelige moder for hele vor slægt, malet med megen skæb, som hun ser op til sønnen der knuste slægens band. Og hvor var det godt at have døft hnd, så jeg kunde bede ham male om, det jeg selv ikke havde malet.

Jeg er lykkelig om, at jeg fik lov til at male både det store træloft i Viborg, og at jeg senere fik Anses i Lund at smykke. Teplene i Viborg prestens lante mig op til at gøre de næste arbejder stadig bedre i hovedindføjningen, i samkørlighed med arkitekturen.

Jeg vedlægger ovenstående stykker om kirketårne nogle billeder af tårne jeg synes om og nogle jeg har kritiseret. ^{andret} men der er jo mange tepper der ogsaa er skønne, dog vil jeg tilføje, at mellem alle de dejlige spir i Søjlbæk, savner jeg et fast tårn, som lifter sin grundplan helt til toppen, vandret afskåret. Mig synes, at Helsingørs profil tabte, ved at Olav kirke fik spir. Spiret er meget smukt, men der var spir rokt, Thornborg er rigtig paa ^{smukke} spir. Man trænger til tårnets brat afsluttede klump mellem alle de spidre.

Pomposa.

VII

I Italien er der en tårntype som er mig nær, klart udtrykt i Pisanertårnet i Pomposa. Det står ved siden af den lille kirke og rejser højt for at ses langt ud over det vidtstrakte flade land. Det har en rød små, smalle vindueskulle hele vejen op; ovenst er der tre lidt større kulle ved ordet af hin anden, nær under afblotningsgulde lilla pyramideguld. Det at vinduerne i de sidder efter en lodret smor, men stiger op, næsten som en vedbenranke, og at de to nederste vinduer er de aller smalleste, så tårnet har mest murmasse der, ja oven i købet legunder nedlægn endda lidt bredere, virker som om tårnet stød op af et kraftigt leg og bliver ved at gro i vejret så længe.

Kære Wanscher! Afvædes ^{gør} skal jeg slutte disse mine notater om noget af hvad jeg har lært i livet og følt at tænke over. Hvis det kommer andre til nytte, skal jeg dem tak, for De pressede mig til dette vid af min usteruore svaresang. Ud er vist her i den

Rosenvangt 20 april 1932

I.S.

Se Højbjergs værk på biblioteket

SKOVGAARD-MUSEET
Mappe 181 Nr. 46

